

Maciej Krzysztof Godniak

POLSKA JAKO UCZESTNIK PROGRAMÓW ROZWOJU SPOŁECZEŃSTWA INFORMACYJNEGO W EUROPIE

„Świat trwa w wiecznym niepokoju i... dzięki temu istnieje”

Wasilij Rozanow (1856-1919)

1. Wprowadzenie

Pozyskiwanie, przetwarzanie, wymiana i dostęp do informacji z ekonomicznego punktu widzenia stały się tańsze i efektywniejsze. Od ponad 20 lat państwa wysoko rozwinięte prowadzą działania zmierzające do budowania i normowania tzw. systemu społeczeństwa informacyjnego [1]. Dzięki rewolucji technologicznej również gospodarka ulega transformacji w system oparty na wiedzy. Kluczowa rola Internetu oraz technologii telekomunikacyjnych i informatycznych stała się niepodważalna nie tylko przez jednostki sektora biznesowego, ale także instytucje rządowe, administracje państwowe, organizacje oraz przez samych obywateli, nie tylko państw europejskich [2].

Budowa społeczeństwa informacyjnego (*Information Society*) musiała zostać poprzedzona polityką demonopolizacji, deregulacji i prywatyzacji sektorów audiowizualnych. Dynamiczny rozwój technologii teleinformatycznych spowodował zmiany w międzynarodowej sferze finansowej oraz integrację rynków lokalnych z gospodarką światową.

Polska jako państwo ubiegające się o członkostwo w strukturach Unii Europejskiej również podjęła działania w celu dostosowania polskiego ustawodawstwa i standardów do norm i zaleceń zgodnych z koncepcjami budowy europejskiego społeczeństwa informacyjnego. Na podstawie programów europejskich Ministerstwo Łączności opracowało dokument pt. „*ePolska – Strategia rozwoju społeczeństwa informacyjnego w Polsce na lata 2001-2006*”, który określa w tym zakresie wytyczne dla naszego państwa.

2. Przegląd projektów rozwoju europejskiego społeczeństwa informacyjnego

2.1. Projekt „eEurope”

Nieustanny postęp technologiczny, dojrzałość stosunków politycznych oraz wysoki stan wiedzy ekonomicznej i praktycznych umiejętności przyczynia się do podejmowania działań integracyjnych na wielu płaszczyznach gospodarki. Technologie teleinformatyczne pozwalają włączać się poszczególnym państwom w procesy globalizacji.

Do transformacji państw Europy w jedną zintegrowaną globalną „euro-wioskę” przyczynia się szereg różnych inicjatyw i przedsięwzięć podejmowanych przez instytucje i organizacje. Pierwsze koncepcje budowy społeczeństwa informacyjnego w Europie Zachodniej pojawiły się w 1979 roku. W grudniu 1999 roku Unia Europejska pod przewodnictwem Romano Prodi ogłosiła zapoczątkowanie otwartego programu pod nazwą „eEurope – An Information Society for All”. Dokument ten precyzował ramy działań mających na celu szybki rozwój społeczeństwa informacyjnego w wymiarze Unii Europejskiej oraz poszczególnych państw, w tym również kandydatów do akcesji. W marcu 2000 roku na posiedzeniu Rady Unii Europejskiej w Lizbonie przyjęto tzw. strategię lizbońską, która postuluje budowę do 2010 roku „najbardziej konkurencyjnej i dynamicznej, bazującej na wiedzy gospodarki świata, zdolnej do proporcjonalnego wzrostu ekonomicznego, oferującej więcej lepszych miejsc pracy oraz większą spójność społeczną”. Wówczas uznano realizację koncepcji „eEurope” jako jedno z najważniejszych działań w celu budowy nowoczesnej gospodarki europejskiej opartej na wiedzy. Na ministerialnej konferencji „Information Society - Accelerating European Integration” w maju 2000 roku Polska i inne kraje kandydujące do Unii Europejskiej zadeklarowała uwzględnienie we własnych projektach budowania społeczeństwa opartego na wiedzy postulatów zawartych w ramach „eEurope”, tj. dążących do integracji również na tej płaszczyźnie.

Na realizację projektu „eEurope” Komisja Europejska nie przeznaczała specjalnych środków finansowych. Nie została także utworzona żadna instytucja koordynująca, jednak osiągnięcie wyznaczonych w projekcie celów znajduje się w obszarze zainteresowań wielu uczestników rynków integrujących się. Realizacją programu „eEurope” zainteresowane są przede wszystkim następujące grupy:

- operatorzy i dostawcy branży IT,
- administracje krajów członkowskich i kandydujących,
- ośrodki naukowo-badawcze,
- uczestnicy e-biznesu,
- producenci sprzętu IT,
- organizacje pozarządowe
- sami obywatele Unii Europejskiej oraz państw kandydujących.

2.2. Plan „eEurope2002”

W dniach 19 i 20 czerwca 2000 roku odbył się szczyt Unii Europejskiej, na którym przyjęto plan „eEurope2002”. Określał on założenia dla realizacji działań w trzech głównych kierunkach przedstawionych szczegółowo w Tabeli 1 [3]:

Tabela 1. Szczegółowe punkty do realizacji w ramach planu „eEurope2002”

Tańszy, szybszy i bezpieczny Internet	Inwestowanie w ludzi i umiejętności	Pobudzenie wykorzystania Internetu
<ul style="list-style-type: none"> ▪ tańszy i szybszy dostęp do Internetu ▪ szybki Internet dla ośrodków badawczych i naukowych ▪ bezpieczne sieci i inteligentne karty (<i>smart cards</i>) 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ młodzież Europy w erze cyfrowej ▪ praca w gospodarce opartej na wiedzy (<i>knowledge-based economy</i>) ▪ powszechne korzystanie z gospodarki opartej na wiedzy 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ przyspieszenie elektronicznej gospodarki ▪ e-government: elektroniczny dostęp obywateli do usług publicznych ▪ służba zdrowia on-line ▪ zawartość cyfrowa w sieciach globalnych ▪ inteligentny system transportu

Plan „eEurope2002” zakładał realizację powyższych celów do końca 2002 roku, jednak w 2003 roku okazało się, że przebiegają one zdecydowanie wolniej niż wcześniej oczekiwano. Przede wszystkim zwrócono uwagę krajom Europy Wschodniej, w tym Polsce, na szybsze uregulowanie procesów legislacyjnych dotyczących telekomunikacji, praw autorskich i podatku VAT w handlu elektronicznym oraz na odpowiednie przygotowywanie grup informatycznych i osób zdolnych do umiejętnego stosowania narzędzi informatycznych (także w organach administracji państwowej).

2.3. Program „eContent”

Celem programu „eContent” jest pomoc w tworzeniu, wykorzystywaniu i dystrybucji treści cyfrowych, a także promocja zróżnicowania językowego i kulturowego w globalnej sieci internetowej. Pod pojęciem treści cyfrowych rozumie się tu każdy rodzaj informacji publikowanej na dowolnej platformie internetowej, począwszy od tradycyjnych stron WWW, poprzez komunikację bezprzewodową, aż po nowoczesne interaktywne rozwiązania internetowe [4]. „eContent” precyzuje trzy główne kierunki działań:

- Poprawa dostępności oraz rozszerzenie zakresu wykorzystywania informacji sektora publicznego
- Wzmocnienie produkcji treści informacyjnych osadzonych w wielojęzycznym oraz wielokulturowym otoczeniu
- Zwiększenie dynamiki rynku produkcji treści cyfrowych

Polska przystąpiła do programu „eContent” 1 czerwca 2002 roku. Od 15 listopada 2002 r. polskie instytucje i przedsiębiorstwa mogą zgłaszać propozycje projektów i w pełni brać udział w programie „eContent” na takich samych zasadach, jak inne Kraje Członkowskie Unii Europejskiej. Co więcej, „Program Działania na lata 2003-2004” (*Work Program 2003-2004*) wyraźnie zaznacza, że włączanie do konsorcjów instytucji i przedsiębiorstw z państw kandydujących powinno być priorytetem.

2.4. ECDL (European Computer Driving Licence)

Koncepcja Europejskiego Certyfikatu Umiejętności Komputerowych powstała w 1992 roku jako oficjalne zaświadczenie posiadania umiejętności obsługi komputera i podstawowych aplikacji użytkowych. W 1996 r. ideę poparła Unia Europejska i rozpoczęła jej rozpowszechnianie. W czasie Europejskiego Forum w Pradze we wrześniu 1996 roku wdrożenie ECDL zostało także zalecone krajom Europy Środkowo-Wschodniej jako jedno z działań dostosowawczych. Certyfikat jest jednolity w całej Europie i służy [5]:

- przygotowaniu obywateli Europy do życia w Społeczeństwie Globalnej Informacji,
- podniesieniu poziomu umiejętności wykorzystania mikrokomputerów w pracy zawodowej i życiu codziennym,
- wprowadzeniu i ujednoczeniu bazowego poziomu kwalifikacji, niezależnego od kierunku i poziomu wykształcenia pracowników,
- opracowaniu modelu edukacji w zakresie użytkowania mikrokomputerów,
- umożliwieniu przemieszczania się pracowników pomiędzy krajami w ramach Wspólnoty Europejskiej.

W grudniu 2003 r. certyfikat ECDL posiadało już 7131 Polaków, a prawie 23 tysiące było w trakcie jego zdobywania. W wielu krajach posiadanie ECDL jest wymagane przez pracodawców oraz szkoły i uczelnie.

2.5. Pozostałe projekty europejskie

„IDA” (*Interchange of Data between the Administration - Wymiana danych między Administracjami*) to program wspomagający realizację założeń Polityki Unii poprzez wykorzystanie trans-europejskich sieci teleinformatycznych. Opiera się na projektach wspólnego zainteresowania w różnych sektorach, takich jak zdrowie, polityka społeczna, rolnictwo, rybołówstwo, rynek wewnętrzny i ochrona konsumenta [6].

Program „eTen” promuje powstanie trans-europejskich i globalnych aplikacji oraz usług telekomunikacyjnych. Został rozpoczęty w czerwcu 1997 decyzją Parlamentu i Rady Europejskiej, a w czerwcu 2002 został na nowo przededefiniowany na lata 2002-2006. Program dostarcza funduszy na ocenę i fazy wstępne rozruchu usług związanych z e-government, e-administracją, zdrowiem, niepełnosprawnymi, a także nauką i kulturą [7].

Inicjatywa „eEurope Smart Card” (eESC) ma na celu pomoc w przyspieszeniu i harmonizowaniu rozwoju prac nad inteligentnymi kartami elektronicznymi oraz wdrażaniu ich w mobilne i bezpieczne usługi dostępne przeznaczone dla biznesu i obywateli społeczeństwa informacyjnego. Projekt kładzie duży nacisk na ogólnoeuropejską standaryzację w tym zakresie. Przyjęto następujący podział tematyczny zadań [8]:

- zdolność do współpracy (między sektorami gospodarki)
- karty 'multi-aplikacyjne' (rozwój innowacyjnych usług i aplikacji)
- bezpieczeństwo transakcji (rozwój usług certyfikacyjnych i wsparcie kryptografią)
- akceptacja inteligentnych kart przez użytkowników (budowa zaufania i przekonania, pomoc techniczna w użytkowaniu)
- ogólnodostępność (łatwe i przyjazne korzystanie z usług w dowolnym miejscu i czasie)

3. Ocena działań państw kandydujących

Przeprowadzane przez Komisję Europejską oceny postępów w realizacji działań związanych z budową społeczeństwa informacyjnego opartego na nowoczesnej infrastrukturze technologicznej dotyczyły głównie państw kandydujących, jako tych, które najbardziej wymagają szybkich i dogłębnych regulacji w wielu aspektach. Państwom tym zwrócono uwagę na szereg niepożądanych zjawisk, które źle wpływają na realizację przyjętych koncepcji. Wymieniono m.in.:

- zbyt wolny rozwój telefonii UMTS
- słaby rozwój handlu elektronicznego typu *Business-to-Business* i *Business-to-Consumer*
- utrzymywanie się na pozycji monopolu przez telekomy, zwłaszcza w dostępie lokalnym do sieci
- słaby rozwój realizacji zamówień publicznych drogą elektroniczną

W ocenie Komisji Europejskiej znalazły się także pozytywne uwagi dotyczące elektronicznej integracji państw, takie jak:

- wysokie tempo rozwoju dostępu do Internetu, zwłaszcza w technologiach szerokopasmowych
- zachowanie trendów dominacji telefonii komórkowej i telewizji cyfrowej w Europie oraz na całym świecie
- ustalenie norm prawnych w zakresie gospodarki elektronicznej (m.in. sprawa podpisu elektronicznego)
- przyjęcie pakietu regulacji prawnych sektora telekomunikacyjnego
- pomyślny przebieg wdrażania protokołu IPv6 opracowanego przez IETF (*Internet Engineering Task Force*)
- duże zaangażowanie w projekcie „eEurope Smart Cards Initiative” (eESC)

We wszystkich państwach rządy ogrywają kluczową rolę swoistego stymulatora w budowie zintegrowanego społeczeństwa informacyjnego. Stąd też pojawiają się następujące zadania do realizacji przez organy władzy w poszczególnych krajach:

- przygotowanie obywateli do efektywnego funkcjonowania w e-gospodarce
- tworzenie warunków dla rozwoju e-gospodarki, zwłaszcza dla małych i średnich przedsiębiorstw
- wsparcie konkurencji i liberalizacji rynku usług sieciowych prowadzące do powszechnego i taniego dostępu do sieci

- zapewnienie bezpieczeństwa, poufności i legalności działań za pośrednictwem sieci

4. Problemy państw UE

W całej Europie integracja na płaszczyźnie teleinformatycznej również nie jest pozbawiona przeszkód. W porównaniu ze Stanami Zjednoczonymi w Europie można wyróżnić następujące problemy:

- większe ograniczenia prawne i podatkowe
- mniejsza podatność na nowości technologiczne
- bariery językowe (w Europie, łącznie z Europą Środkową, język angielski zna około 28 % Europejczyków)
- znaczne koszty podłączenia i użytkowania (w Polsce dopiero od początku 2003 roku daje się zauważyć nieznaczne obniżki kosztów aktywacji i abonamentu w dostępie do Internetu, w tym głównie szerokopasmowego)

Opóźnienia w rozwoju handlu elektronicznego w niektórych krajach europejskich wynikają z rozbieżnych opinii ekspertów na temat bezpieczeństwa elektronicznych systemów płatniczych. Ochrona prywatności oraz bezpieczeństwo przeprowadzanych elektronicznie transakcji finansowych są niewątpliwymi i kluczowymi punktami w dalszym rozwoju e-gospodarki.

5. Problemy Polski i państw kandydujących

Raport firmy Gartner Group „*The Internet Economy - Revolution to Evolution*” opracowany na zlecenie Cisco wyróżnił sześć problemów występujących zwłaszcza w krajach Europy Środkowej i Wschodniej, czyli kandydujących do akcesji z Unią Europejską, które powinny być skutecznie i szybko rozwiązane w celu budowania nowoczesnej, efektywnej i konkurencyjnej e-gospodarki (globalnej) oraz systemu społeczeństwa informacyjnego [9]:

- wspieranie wykształcenia swoich obywateli i praktycznych umiejętności posługiwania się komputerem
- rozwijanie zasad konkurencyjności w gospodarce, liberalizacja handlu i zmniejszanie interwencjonizmu państwowego
- tworzenie efektywnego i bezpiecznego systemu rozliczeń w handlu elektronicznym
- liberalizacja rynku telekomunikacyjnego
- tworzenie ustawodawstwa likwidującego ograniczenia w dostępie do Internetu oraz uznającego prawny dostęp e-handlu
- wspieranie produkcji tanich aparatów dostępowych

Niewątpliwym sukcesem Polski było opracowanie strategii budowania polskiego społeczeństwa informacyjnego. Dokument „*ePolska – Strategia rozwoju społeczeństwa informacyjnego w Polsce na lata 2001-2006*” wskazuje sześć celów, z których dwa pierwsze determinują skuteczną realizację

pozostałych. Podstawowy cel, tzw. cel „zero” to rozwój infrastruktury telekomunikacyjnej w Polsce. Kolejny wydaje się także niezmiernie istotny, bowiem wskazuje na „powszechny, tańszy, szybszy i bezpieczny Internet”. Na Międzyresortowej Konferencji Uzgodnieniowej w dniu 28 maja 2001 r. tytuł tego dokumentu został zmieniony na „*ePolska - Plan działań na rzecz społeczeństwa informacyjnego w Polsce na lata 2001-2006*”.

W Polsce w dalszym ciągu rozwój społeczeństwa informacyjnego i elektronicznej gospodarki napotyka na szereg barier. Zdecydowany monopol Telekomunikacji Polskiej nie sprzyja obniżaniu cen połączeń telefonicznych i dostępu do Internetu. Uchwalenie 0-procentowego podatku VAT na połączenia z Internetem wprowadziło nie tylko spore zamieszanie polityczne, ale problemy i wzrost kosztów providerów internetowych. Trudno także mówić o rozwoju handlu elektronicznego w Polsce; polscy użytkownicy Internetu decydują się głównie na zakupy książek i płyt CD, handel innymi towarami jest znacznie słabszy. W niektórych okresach przyrost sklepów internetowych był w Polsce ujemny.

Warto zauważyć, że szybkie wdrożenie w Polsce, zwłaszcza w bankowości, inteligentnych kart elektronicznych (zgodnie z inicjatywą „eESC”) jest szansą w walce ze wzrastającą przestępczością elektroniczną.

Na dobre oceny zasługuje dynamiczny rozwój portali internetowych instytucji państwowych, administracji i samorządów lokalnych. Dla przykładu, w celu powszechnego udostępniania informacji publicznej uruchomiono „*Biuletyn Informacji Publicznej*” jako tzw. urzędowy publikator teleinformatyczny [10]. Portal „*BIP*” realizuje następujące zadania:

- służy Obywatelom Polski - zapewnia im łatwy dostęp do ważnych informacji publicznych
- udostępnia podmiotom zobowiązanym do tworzenia własnych stron BIP - zbiór informacji, dotyczących Biuletynu Informacji Publicznej oraz sugerowanych rozwiązań praktycznego podejścia do realizacji Ustawy o dostępie do informacji publicznej z dnia 6 września 2001 r.

Raporty o stanie realizacji zadań w zakresie rozwoju społeczeństwa informacyjnego w Polsce przedstawia cyklicznie na stronie internetowej Komitet Badań Naukowych [11].

6. Podsumowanie

Przyszłość zintegrowanej elektronicznie Europy wymaga przyspieszenia tworzenia fundamentalnych podstaw budowy społeczeństwa informacyjnego. Dużo już zostało poczynione w tym kierunku, ale procesy są bardzo złożone, czasochłonne i podatne na czynniki zewnętrzne, co może mieć wpływ na opóźnienia w realizacji wspólnych zamierzeń.

Polityczna koncepcja Unii Europejskiej bierze pod uwagę nie tylko strategię transformacji gospodarki, ale również działania mające na celu zapewnienie powszechnego dostępu do usług informacyjno-komunikacyjnych, ochronę prywatności obywateli Europy, tworzenie nowych zawodów i miejsc pracy (np. telepracy), zastosowanie nowych technologii w demokracji (*e-democracy*) [12].

Obserwując działania instytucji Unii Europejskiej, można zauważyć, że aktywnie realizują one politykę w zakresie rozpowszechniania informacji dotyczących zasad ich funkcjonowania oraz z zakresu ich aktywności, w coraz większym stopniu wykorzystując możliwości Internetu. Bramą do informacji związanych z wszelką działalnością Unii Europejskiej jest oficjalna witryna internetowa „Europa – The European Union On-Line”, dostępna pod adresem: www.europa.eu.int.

Dla Polski oczywistym sukcesem jest opracowanie i sukcesywna realizacja strategii przedstawionych w dokumencie rządowym „ePolska - Plan działań na rzecz społeczeństwa informacyjnego w Polsce na lata 2001-2006”. Pozostaje mieć nadzieję, że szanse i perspektywy, jakie stwarza obywatelom ten dokument oraz idea społeczeństwa informacyjnego, będą mogły być jak najszybciej wykorzystywane.

Materiały źródłowe

- [1] Czyżowicz Wiesław, Nogalski Bogdan, „Globalizacja a eEurope i ePolska”, [w:] „Multimedia w zarządzaniu”, Częstochowa, 2002
- [2] Godniak Maciej, „Nowoczesne technologie teleinformatyczne a procesy integracyjne w Europie”, [w:] „Współczesne procesy integracyjne w wymiarze społeczno-ekonomicznym”, praca pod redakcją prof. Jana Adamczyka, Rzeszów - Solina, 2003
- [3] Marciński Włodzimierz, „Inicjatywa eEurope – dwa lata doświadczeń”, Materiały konferencyjne „KOMPUTER EXPO 2002” – „Po pierwsze Gospodarka, po drugie Informatyka”, Warszawa, 2002
- [4] <http://www.econtent.agh.edu.pl/>
- [5] <http://www.ecdl.com.pl/>
- [6] <http://europa.eu.int/ISPO/ida>
- [7] <http://www.ten-telecom.org/>
- [8] <http://www.eeurope-smartcards.org/>
- [9] Godniak Maciej, „e-konkurencja w e-gospodarce”, [w:] „W poszukiwaniu strategicznych przewag konkurencyjnych”, Częstochowa, 2003
- [10] <http://www.bip.gov.pl/>
- [11] <http://www.kbn.gov.pl/cele/raporty/>
- [12] Doktorowicz Krystyna, „Koncepcja społeczeństwa informacyjnego w polityce Unii Europejskiej”, Materiały konferencyjne: „Polskie doświadczenia w kształtowaniu społeczeństwa informacyjnego. Dylematy cywilizacyjno-kulturowe”, Kraków, 2001